

مطالعاتی جامعه‌شناسی درباره رادیو

■ نویسنده: دکتر حسن خجسته
■ تهران، دفتر پژوهش‌های رادیو
■ صبا برین‌خو

ریاست جمهوری. دوم - بررسی جامعه‌شناسی سازمانی رادیو، مانند: تیپولوژی برنامه‌سازان رادیو بر اساس فرم و محتوا.

سرفصلهای اصلی کتاب عبارتند از:

- تئوری وابستگی به رسانه‌ها و کاربرد آن در رادیو
- موانع و محدودیت‌های کاربرد متعادل «خوف و رجاء» به عنوان دو اصل مهم تربیت دینی در رسانه‌های مدرن با تأکید بر «رادیو و تلویزیون»:
- بحران بلایای طبیعی و نقش ویژه رادیو در کنترل آن
- نقش رادیوهای فارسی زبان بیگانه در نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری
- تیپولوژی برنامه‌سازان و برنامه‌های رادیو براساس فرم و محتوا
- متن و بینامتن در رادیو

فصل اول: تئوری وابستگی به رسانه‌ها و کاربرد آن در رادیو:

کتاب مطالعاتی جامعه‌شناسی درباره رادیو اثر دکتر حسن خجسته در راستای کسب بینش جدید در مورد رادیو منتشر شده است. این کتاب در ۶ فصل توسط دفتر پژوهش‌های رادیو به چاپ رسیده است. تاکنون مطالعات بسیاری در مورد روزنامه، تلویزیون و... در محافل علمی و دانشگاهی انجام شده و نظریات و تئوریهای متفاوتی نیز ارائه شده ولی در مورد رادیو منابع بسیار محدود می‌باشد و ناگفته‌های بسیاری در این عرصه وجود دارد. نگاه کنونی به رادیو در مقایسه با سایر وسایل ارتباطی نگاهی محدود و رادیو در مقایسه با دیگر وسایل ارتباطی رسانه‌ای مهجور است، اما کارکردها و آثار رادیو آثاری عمیق و کارکردهایی گسترده است که نیاز به مطالعه و کسب بینش بیشتر در این عرصه دارد. کتاب حاضر در راستای پاسخ به نیازهای کنونی اهل علم و پژوهش و علاقمندان به عرصه رادیو تدوین شده است. مقالات این کتاب ۲ دسته از مطالعات را در خود جا داده‌اند که دسته اول مباحث تئوریک می‌باشد و دسته دوم مطالعات کاربردی است؛ مطالعات کاربردی در دو سطح بررسی می‌شود: اول - بررسی تأثیرات و نقش رادیو در سطح جامعه، مانند: نقش رادیو در انتخابات

به مسأله خوف بپردازند. همچنین در این فصل به طور کامل به تشریح خوف، رجاء و تفاوت‌های رسانه‌های قدیم و جدید پرداخته‌است.

فصل سوم: بحران بلایای طبیعی و نقش ویژه رادیو در کنترل آن:
در این فصل نویسنده به مهمترین نقش این رسانه توجه کرده است، یعنی نقشی که در زمان بحران بر عهده دارد و بیان می‌کند که رسانه‌ها ابتدا باید قبل از وقوع هر حادثه یا بحران ابتدا اطلاعات کافی را درباره آن را در اختیار مخاطبین خود قرار دهند این اطلاعات درباره حفظ جان خود و دیگران، نحوه کمک به آسیب‌زدگان و حفظ اموال و دارائی‌ها می‌باشد، سپس در هنگام وقوع حادثه باید احساس مسئولیت را در مردم زنده‌کند و برای امدادسانی و ترمیم و تسکین آلام مصیبت‌دیدگان بسیج نماید و بعد از فاجعه نیز مسئولیت اطلاع‌رسانی برای تقویت همبستگی با آسیب‌دیدگان، بررسی چگونگی و نحوه مواجهه با سازمان‌های مسئول با بحران و اطلاع‌رسانی و آموزش برای کاهش آلام بازماندگان را بر عهده دارد.

فصل چهارم: نقش رادیوهای فارسی زبان بیگانه در نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران:
نویسنده در این فصل به نقش رسانه‌ها در تبلیغات سیاسی اشاره کرده است که معمولاً منجر به ایجاد تصویر ذهنی و برجسته‌سازی در نگرش افراد می‌شود، با تبلیغاتی که رسانه‌های غرب در مورد مسائل سیاسی کشورمان انجام می‌دهند نقش صدا و سیما در آگاه کردن مردم و خنثی‌سازی سیاست‌های آنها مؤثر می‌باشد.

در این فصل نویسنده ۲ تئوری استفاده و رضایتمندی و وابستگی به رسانه را مطرح می‌کند. تئوری اول را اینگونه بیان می‌دارد که مخاطبین در پی رسانه‌ای هستند تا سبب رضایت آنها شود و با نیازهای شخصیشان مطابقت کند در واقع به اهداف و آرمان‌های آنها توجه کند و در مورد تئوری دوم یعنی تئوری وابستگی نویسنده در واقع نقش رسانه‌ها را در جوامع بررسی می‌کند مثلاً: نقشی که رسانه‌ها در خرید تولیدات، پیدا کردن محیط مناسب یا حتی در درک مسائل و حوادث جامعه در مخاطبین خود دارد.

نویسنده در این فصل به بیان تاثیر رسانه‌ها می‌پردازد: ۱- تأثیر شناختی، ۲- تأثیر رفتاری، ۳- تأثیر‌گذاری بر احساسات. و در انتها شبکه‌ها و رسانه‌ها را به چند دسته تقسیم می‌کند:

- ۱ - شبکه سراسری عمومی
- ۲ - شبکه تخصصی سراسری
- ۳ - شبکه اختصاصی سراسری
- ۴ - شبکه غیر سراسری یا محلی که خود به رادیوهای شهری یا شبکه استانی تقسیم می‌شود.

نویسنده پس از توضیح کامل در مورد هر یک از شبکه‌های فوق به بیان این مطلب می‌پردازد که فضای بسیار شدید رقابتی ایجاد می‌کند رادیوها در برنامه‌سازی‌های خود، نیازهای محیطی و تغییراتی را که در محیط موجب جابجایی نیازها و درجه اهمیت آنها در میان انبوه مخاطبان شده، مد نظر قرار دهند و هرگز صداقت را فراموش نکنند به نحوی که برنامه‌ها مورد اعتماد قرارگیرد.

فصل دوم: موانع و محدودیت‌های کاربرد متعادل «خوف و رجاء» به عنوان دو اصل مهم تربیت دینی در رسانه‌های مدرن با تأکید بر «رادیو و تلویزیون»:

در این فصل ابتدا توضیح مفصلی در مورد خوف و رجاء داده شده است و سپس بیان می‌کند خوف از تفکر در عظمت و قدرت خداوند و تأمل در گرفتن گریبان طغیانگران حاصل شده و رجاء از تفکر در نعمت‌هایی حاصل می‌شود که خداوند بر بندگان صالحش در دنیا ارزانی می‌کند سپس برخی از آیات قرآن کریم و کلام معصومین را در این مورد بیان نموده است.

همچنین نویسنده به این مطلب می‌پردازد که رسانه‌های جدید در سه کارکرد آموزشی، اطلاع‌رسانی و تفریحی ظاهر می‌شوند، ولی در قدیم هنر پرده‌خوانی و نقالی و... عموماً نقش آموزشی و اطلاع‌رسانی قویتری داشتند تا نقش عمدتاً تفریحی و به خوبی می‌توانستند عواقب بدی را شرح دهند، اما رسانه‌های مدرن به دلیل عملکرد عمده تفریحی و انتظارات مخاطب از آن، نمی‌توانند به امر خوف بپردازند و دارای مشکلات و محدودیت‌ها هستند، اصولاً افراد میل به دریافت اخبار خوش و خوب دارند، پس رسانه‌ها برای جذب مخاطب نمی‌توانند

رسانه‌های جدید در سه کارکرد آموزشی، اطلاع‌رسانی و تفریحی ظاهر می‌شوند، ولی در قدیم هنر پرده‌خوانی و نقالی و... عموماً نقش آموزشی و اطلاع‌رسانی قویتری داشتند تا نقش عمدتاً تفریحی و به خوبی می‌توانستند عواقب بدی را شرح دهند، اما رسانه‌های مدرن به دلیل عملکرد عمده تفریحی و انتظارات مخاطب از آن، نمی‌توانند به امر خوف بپردازند و دارای مشکلات و محدودیت‌ها هستند، اصولاً افراد میل به دریافت اخبار خوش و خوب دارند، پس رسانه‌ها برای جذب مخاطب نمی‌توانند به مسأله خوف بپردازند.

